

Discussie over koopzondag biedt ruimte voor echt CDA-geluid

In veel gemeenten staat de zondagsopening van winkels binnenkort op de agenda. Door een wetswijziging moeten gemeenten die de winkels onder het motto van 'toeristisch gebied' alle zondagen openstellen, dit beter onderbouwen. Het simpele feit dat er een winkelcentrum of shopping mall is, is niet meer voldoende. Voor CDA-fracties is dit een mooie kans om een echt CDA-geluid te laten horen en zich scherp te profileren, met name ten opzichte van liberale partijen.

door Brigitte Bauer en
Raymond Gradus

Prof. B.L.M. Bauer is verbonden aan de Universiteit van Texas, prof. dr. R.H.J.M. Gradus is directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Het lokale debat over koopzondagen gaat losbarsten. Het wetsvoorstel van het vorige kabinet om misbruik van de 'toerismebepaling' te voorkomen, is door het huidige kabinet aangehouden en inmiddels door de Eerste Kamer aanvaard. Voor ons christen-democraten biedt dit de mogelijkheid om in het lokale discours een onderscheidend christen-democratisch geluid te laten horen ten opzichte van met name de liberale partijen VVD en D66. Met betrekking tot de zondagsopening past terughoudendheid, niet alleen als bescherming van de zondagsrust maar ook van kleinere winkeliers en het sociale weefsel. De zondag als natuurlijk rustpunt en ontmoetingsdag is van essentiële waarde en dat mogen we niet verkwanselen. Te meer omdat de economische voordelen van een verdere verruiming van de zondagsopening zeer beperkt zijn.

Het wettelijke kader

In 1996 is de Wet op de Winkeltijden aangepast. Daarvoor waren winkels 's avonds en in principe op zondag gesloten. Sinds 1996 bestaat de mogelijkheid om zelf te bepalen wanneer op maandag tot en met zaterdag tussen 6 uur en 22 uur een winkel geopend is. Bovendien heeft sinds 1996 een gemeente de mogelijkheid om maximaal 12 zondagen de winkels te openen. Op grond van de 'toeristenbepaling' kan tot een algemene zondagsopenstelling besloten worden in (delen van) de gemeente. Onderzoek uit 2003 toont dat bijna 20 procent van de gemeenten van deze mogelijkheid gebruik maakt¹. Overigens was het tot 1 januari jl. aan de gemeenten zelf om de toeristenbepaling in te vullen en vond dus geen toetsing plaats. Voor zover bekend, handelen enkele gemeenten niet conform de Winkeltijdenwet 1996. Zo heeft de gemeenteraad van Westland in 2010 een voorstel aangenomen waarmee alle zondagen - zonder beroep op de toeristenbepaling - koopzondagen zullen zijn. Fracties van onder meer CDA en CU-SPG hebben om vernietiging gevraagd. Uiteindelijk is het besluit voor een jaar geschorst in afwachting van een bodemprocedure.

Scherpere controle

Per 1 januari is een nieuwe wet in werking getreden met als doel de controle aan te scherpen op gemeenten die op grond van de toeristenbepaling meer dan twaalf koopzondagen per jaar toelaten. Door deze wetsherziening worden gemeenten gedwongen om binnen één jaar hun eerdere besluit tot aanwij-

zing toeristisch gebied opnieuw te overwegen en te motiveren. De precieze consequenties van de wet zullen dus pas op termijn duidelijk worden. De wet bepaalt dat gemeenten bij de beslissing het economische belang en het omgevingsbelang moeten meewegen: zoals belangen van kleine ondernemers en winkelpersoneel, de zondagsrust, de leefbaarheid, de veiligheid en de openbare orde.

Expliciete onderbouwing

Wezenlijk is dat een expliciete en onderbouwde afweging vereist is, niet alleen van economische maar ook andere belangen en dat er vervolgens op basis daarvan mogelijkheden bestaan voor inwoners en bedrijven om die motivering aan te vechten bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven (CBB). Daarmee is ook de bepaling dat het toerisme autonoom dient te zijn geen loze kreet meer: die autonomie moet aangetoond worden en veel gehoorde argumenten als 'aantrekkelijkheid van een winkelcentrum' vervallen daarmee. Bovendien moet het gaan om een 'publiekstrekker', die andere gemeenten niet hebben en die een toeristenstroom veroorzaakt: er moet sprake zijn van 'onderscheidend' toerisme². Dit is belangrijk omdat de aanwijzing toeristisch gebied in de praktijk vaak tot stand komt onder druk van supermarktketens die de zondagavondopenstelling te beperkend vinden.

Uit onderzoek blijkt dat de koopzondag slechts beperkte gevolgen heeft voor werkgelegenheid en omzet.

Bijna 20 procent van de gemeenten maakt van de mogelijkheid gebruik om op grond van de 'toeristenbepaling' de winkels in de gemeente op zondag open te stellen.

Verschillend

Er wordt over koopzondagen heel verschillend gedacht. Met name liberalen benadrukken het gemak van de consument, vooral voor tweeverdieners en eenoudergezinnen. Ook stellen sommigen dat de overheid niet moet ingrijpen en het vrije ondernemerschap niet mag remmen. Economisch gezien zou een verruiming van de zondagsopening leiden tot een stijging van de omzet, toename van de werkgelegenheid en daling van de prijzen. Economisch onderzoek geeft echter aan dat de gevolgen voor werkgelegenheid en omzet beperkt zijn. Vanuit de levensbeschouwelijke benadering betekent uitbreiding van de koopzondag een ondermijning van de zondag als dag waarop (religieuze) bezinning en het immateriële aandacht krijgen. Vandaar dat christelijke partijen aandringen op een beperking van de zondagsopening. Maar ook vanuit andere invalshoeken zoals sociaal-maatschappelijk, cultureel en economisch, zijn argumenten tegen een ruimere zondagsopening te geven³. Zo ondermijnt de koopzondag een gemeenschappelijke vrije dag voor familie en

Ervaringen in het buitenland

De koopzondagproblematiek speelt ook in andere landen. Ervaringen daar leren ons:

- koopzondagen dwingen kleine winkels open te zijn om structureel klantenverlies te voorkomen, niet vanwege een hogere omzet. Met liberalisering van de koopzondag daalt het aantal onafhankelijke kleine winkelbedrijven, ook wanneer zij daarvoor een belangrijk marktsegment en/of niche hebben;
- liberalisering van de koopzondag blijkt een glijdende schaal;
- het belang van een gevarieerd winkelaanbod wordt steeds meer onderkend onder meer vanwege de leefbaarheid van de binnensteden. Grote ketens hebben weinig bemoeienis met inwoners of leefbaarheid;
- winkels in toeristenzone (ook ketens) kennen geen omzetgroei, wel verschuiving en spreiding;
- ondanks (wettelijke) bescherming vervallen overuurtarieven op termijn en ondervinden werknemers last van een weigering om 's zondags te werken (bijvoorbeeld bij promotie);
- vergelijking met de vs ('wat daar kan, kan hier ook') is fnuikend: toen de koopzondagdiscussie daar speelde, was het segment mkb reeds gering (jaren 70).

verenigingen, wat leidt tot een verdere individualisering van de samenleving. Omgekeerd beschermt een beperking van de koopzondag zelfstandigen en werknemers tegen excessieve werkdruk en garandeert die personeelsleden één vaste dag waarop 'de werkgever' geen beroep op hen kan doen. Een belangrijk argument is ook de positie van het midden- en kleinbedrijf (mkb). Verruiming van de openingstijden pakt immers nadelig uit voor kleinere winkeliers. Indien zij hun deuren gedurende meer uren openen, stijgen voor hen namelijk de kosten als percentage van de omzet, terwijl de eigenaren van grote winkels door openstelling de kosten als percentage van de omzet juist kunnen verlagen.

Op de agenda

In veel gemeenten staat de zondagsopening dus op de agenda en moeten lokale CDA-politici een standpunt bepalen. Soms spelen lokale of seizoensgebonden aspecten, zoals in badplaatsen. Dit betekent dat het standpunt van CDA'ers kan verschillen. Vanuit het christen-democratische subsidiariteitsbeginsel is het te verdedigen dat lokale overheden vanwege plaatselijke omstandigheden een keuze maken of men op de zondag de winkels wil openen en zo ja, op welke zondagen.

'We moeten de zondag koesteren als rustpunt en sociale ontmoetingsdag'

Christen-democratisch mensbeeld

De bovengenoemde tegenargumenten passen binnen ons gedachtegoed, maar in deze discussie moeten we met name ons christen-democratisch mensbeeld en de menselijke maat benadrukken, die immers onderscheidend zijn. Juist de gemeenschappelijke vrije zondag kan een rustpunt zijn en tegenwicht bieden aan de toenemende economisering van de samenleving. Uiteraard houden we oog voor de belangen van winkeliers, maar dit gaat verder dan alleen de belangen van het grootwinkelbedrijf⁴. Het kleinere familiebedrijf - vaak het cement van onze samenleving - lijkt de dupe te worden van een ruimere zondagsopening en dit zou ons als christen-democraten extra alert moeten maken. In een christen-democratische traditie moet het relationele mensbeeld ten slotte centraal staan: je komt tot je recht in relatie tot anderen. Daarom moeten we de zondag koesteren als rustpunt en sociale ontmoetingsdag. •

1. In een beperkt aantal gevallen (4 procent; met name de G4) gaat het om alle zondagen in het jaar.
2. De aard van het toerisme komt uitvoerig aan de orde in de uitspraak van het CBB d.d. 11-3-2009 (LJN BH5474), waarin de rechter inhoudelijk juridische uitleg geeft van het begrip toerisme in de zin van de Winkeltijdenwet.
3. Het wetsvoorstel Wijzigingswet van 2010 kreeg in de Eerste Kamer de steun van CDA, SP, CU, SGP en OSF.
4. Detailhandel Nederland, waarin grootwinkelbedrijven vertegenwoordigd zijn, en de branchevereniging AGF Detailhandel nemen fundamenteel verschillende posities t.a.v. de koopzondag in.

Een uitgebreide versie van dit artikel inclusief bronvermeldingen is te vinden op www.wi.cda.nl.

Reageren? gradus.wi@cda.nl